KAZAK EDEBİ DİLİNİN KURUCUSU KAZAKLAR'IN KLASİK ŞAİRİ ABAY(İBRAHİM) KUNANBAYULI (1845-1904)*

Aşur ÖZDEMİR**

Kazaklar'ın büyük şairi Abay(İbrahim)[1] Kunanbayulı, 1845 yılında Semey vilayeti, şimdiki Abay ilçesinin Şıngıstavı'nda doğdu. Babası Kunanbay, dedesi Öskenbay ve dedesinin babası Irgızbay, Tobıktı boyunun idarecisi, beyi olmuşlardır.

Gençliğinden beri şiire, hikayeye ilgi duyan Abay, halk masallarını ve efsanelerini zevkle dinleyerek yetişir. Ninesi zere ile anası Ulcan'ın ağzından dinlediği masallar ve efsaneler, Abay'ın beslendiği halk edebiyatının ilk örnekleri sayılır.

İlk bilgilerini köy mollasından alan Abay'ı, babası on yaşında okumak için Semey'e gönderir. O, ilkin Gabul Cabbar'ın, sonra da Ahmet Rıza'nın medresesinde okur. Geleceğin şairi, kendi ders arkadaşlarıyla arasındaki mesafeyi hayli açar. Mektepte Arapça ve Farsça olarak verilen dini dersleri çok kolay bir şekilde öğrenip, boş vaktini kitap okumaya ve kendi kendine araştırma yapmaya harcar. Şarkın Nizami, Sadi, Hafiz, Nevayi, Fuzuli gibi klasik şairlerinin eserleri yanında, masal, destan, kıssa gibi edebi hazinelerle de Abay, işte bu arada tanışır ve onları okur.

Medresenin son yılında Abay, dini dersleri okumakla yetinmeyip, Semey'deki "Prihodskaya Şkola" adlı Rus mektebine devam ederek üç ay kadar Rusça da okur. Bu, Abay'ın sonraki yıllarda Rusça'yı kendi kendine öğrenmesine de temel teşkil eder.

On üç yaşında babası Kunanbay, Abay'ı mektepten alır ve kendi yanında idareciliği, beyliği öğreterek kendisi gibi yetiştirmeye başlar. Beylikte yerimi alacak halefim bu oğlum olur, ümidiyle Abay'a yol yordam öğretir. İlkin babasının

---

* Bu yazı "Kazak Edebiyatı, K.Alpısbay. Almatı 1992" kitabından notlarla çevrilmiştir.

** Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Kazak-Türk Üniversitesi Öğretim Üyesi. Türkistan / Kazakistan

1 Abay'ın asıl adı ibrahim'dir. Annesi ona sevgisinden dolayı Abay diye hitab etmiş; sonraları gerçek adı söylenmez olmuş; halk arasında "Abay" ismiyle tanınmıştır.

başkalarına selamını götürüp, onların cevabını getirmekle işe başlayan Abay, sonraları halkın içindeki her türlü meseleye karışır.

İdari işlerle ilgilenmek zeki, istekli ve genç Abay'ın halkı, memleketi tanıyıp örf ve adetleri, töreleri etraflıca öğrenmesini sağlar.

1860'lı yılların sonlarından başlayarak Abay, çok az da olsa, öğrenmiş olduğu Rusça'yı kendi kendine ilerletir ve Rusça kitapları okumaya başlar. Semey kütüphanesinden bazan bizzat kendisi gidip kitap alır; bazan da hususi adamlar göndererek kitap aldırır. Kış aylarında şehirde çok uzun müddet kalarak kütüphanede kitap okur. Bu şekilde o, 1870 yılında Peterburg'dan sürgüne gelen genç inkılapçı E.P.Mihaelis[2] ile tanışır ve onunla dost olur. Bu zatın yardımıyla abay, kendisine gerekli kitapları seviyelerine göre tasnif edip sistemli bir şekilde okur. O, Rus ve Batı edebiyatına dair kitaplar yanında felsefî, içtimai kitapları da dikkatle okur. Rusya'daki siyasi durumu, içtimai gelişmeleri ve meseleleri tedkik eder. 1880'li yıllarda Abay, Mihaelis vasıtasıyla Dolgopolov[3] ve Leontyev[4] gibi yine sürgün sebebiyle gelen demokratlarla tanışır.

İkinci olarak, Rus edebiyatının büyük klasiklerini, yine inkılapçı demokratların eserlerini düşünerek, derinlemesine inceleyerek okuması, onun hayat görüşünü belirginleştirir. Bu sebebten o, Avrupa kültürüyle tanıştıktan sonra "Şark'ım garp oldu." demiştir.

Üçüncü olarak Abay, Rus edebiyatını ve içtimai, siyasi eserleri sadece okuyup öğrenmekle kalmaz; onları Kazak halkına anlatır; asıllarına sadık kalarak

---

2 Yevgeni Petroviç Mihaelis (1841-1913). Rus alimi, demokrat. Peterburg Üniversitesi'nde okurken Çar'a karşı yürütülen devrimci hareketlere katıldığı için 1861 yılında Sibirya'ya sürülmüştür. 1869 yılında Semey'e gelip on üç yıl durmuştur. Bu sırada kütüphanede Abay'la tanışmış ve onunla çok yakın dost olmuştur. Abay "Dünyaya gözümü Mihaelis açtı." demiştir. Mihaelis'in ilmi araştırmaları ve eserleri çoktur. Semey'de ilk müzeyi açan ve coğrafya cemiyetini kuran odur.

3 Nifant İvanoiç Dolgopolov (1857-1922). Tıp fakültesinde okurken sosyalist hareketlere katıldığı için 1879 yılında Sibirya'ya sürüldü. 1884 yılında Semey'e geldi. Semey'de Mihaelis vasıtasıyla Abay'la tanışır. Abay'ın çok yakın dostların biri olur. Burada antropolojik araştırmalar yapar. Abay'ın köyüne gelir ve orada birkaç ay kalır. Gideceği zaman Abay: "Siz Nifant İvanoviç, benim ilim öğrenmeme çok yardımcı oldunuz; istediğiniz şeyi alın." deyince o da, "Ben sadece sizin pınarınızın gözünü temizledim, siz bana borçlu değilsiniz" demiştir.

4 Aleksand Aleksavotroviç Leontyev (1858-?). Rus alimi, mütefekkir. 1884 yılında Petropavi tutuklularına yardım ettiği için üç yıllığına Sibirya'ya sürüldü. Aynı yıl Semey'e geldi ve burada Abay'la tanıştı. Kazak antropolojisi ve etnografyası ile ilgili araştırmalar yaptı.

yaptığı tercümeleri vasıtasıyla bu eserlerin fikrini, muhtevasını ve estetik özelliklerini de Kazak okuyucularına eksiksiz bir şekilde aktarır.

O, gerçek manada "şiir" denilecek şairane şiirlerini 1882 yılından itibaren yazmaya başlar. Bu tarihte yazılan "Kansonarda bürkitşi şıgadı anga"[5] (Yeni karda kartalcı çıkar ava) ve Lermontov'dan[6] çevirdiği "Borodino"[7] şiirleri , Abay'ın kendisine de, başkalarına da şairliğini tam olarak ispat eden gerçek manada şiirlerdir.

1880'li yılların ortasından başlayarak Abay, tamamıyla şairlik şoluna girer. Onun bu devirdeki şiirleri, hangisi olursa olsun, kemale ermi bir şuurun meyveleridir. arada sırada yazdığı şiirlerini o vakte kadar çağdaşı Kökbay[8] adıyla yayınlayan Abay, 1886 yılından itibaren şiirlerini kendi adıyla yayınlamaya başlar.

Abay, şairlik yoluna girdiktan sonraki ilk sözünü Rus kültürünün ve ilminin önemini anlatmaya tahsis eder. 1885 yılında yazdığı "Jasımda gılım bar dep eskermedim[9] (Gençlik çağımda ilim var diye düşünmedim) şiiri bu konudaki ilk şiiri olması yanında, şairin söz sanatı yolundaki yeni arayışı hakkında da bize ip uçları verir.

1886 yılında Abay, "Gılım tappay maktanba"[10] (İlim bulmadan övünme) ve "İnternatta okıp jür"[11] (Yatılı mektepte okuyor) şiirlerini yazar. Bu şiirlerden birincisi, üstat şairin gelecek nesillere bir nevi vasiyetidir. Abay, "ilim" kelimesini tekrar ederek insanın en büyük hazinesinin ilim olduğunu ve her cesur gencin ulaşacak tek idealinin ilim olması gerektiğini anlatır.

"İnternatta okıp jür" şiirinde Abay, yukarıda zikredilen fikrine yeni fikirler katar. Bu şiirde özellikle tenkitçilik ağır basar. Şair, Çarlığın memleket idaresini ve eğitim sistemini tenkit eder. İdareciler ve beylerin halka faydası

---

5 Abay(İbrahim Kunanbayulı), Eki Tomdık Şıgarmalar Jiynağı (Bütün eserleri 2 cilt). Almatı, 1986, 1.cilt, 18.sayfa.

6 Mihail Yuryeviç Lermantov (1814-1841). Ruslar'ın Puşkin'den sonraki en büyük lirik şairi. Yazar, Abay, Lermantov'ın akıcı, gönül okşayan şiirlerini severek okumuş ve tercüme etmiştir. Düelloda ölmüştür.

7 Abay. Aynı eser, 2.c., 10.s.

8 Kökbay Janatayılı (1864-1927). Abay'ın dostu, şakirdi, şair. Tobıktı boyunun Kökşe tayfasındandır. Abay, şiirlerini, 1886 yılına kadar Kökbay'ın adıyla yayınlamıştır. "Sorlı Kökbay jılaydı, jılaydı da jırlaydı." mısrasıyla başlayan şiiri Abay'ın, Kökbay adıyla yayınladığı en son şiiridir.

9 Abay, Aynı eser. 1.c., 22.s.

10 Abay, Aynı eser, 1.c., 40.s.

11 Abay, Aynı eser, 1.c., 48.s.

olmayan, bilakis zararı olan eğitim programlarını, eğitim sistemlerini eleştirir. Zamanını ve kendisinin ömür sürdüğü ortamın eksikliklerini, çelişkilerini keskin ve adil bir şekilde sorgular.

Evvela Abay, söz sanatını büyük bir içtimai güç ve sosyal tartışma vasıtası olarak kabul etti. "Ölen sözdin patşası, söz sarası"[12] (Şiir sözün padişahı, söz güzeli) şiiri, şairin bu doğrultudaki programı gibidir. Bu şiirinde Abay, şiire tatbik edilecek estetiğin yeni şartlarını belirler.

Asıl bedii sözün şiir olduğunu ifade eden Abay, Kazaklar arasında şiirin kadrini kıymetini yok eden şairleri tenkide yönelir.

Cemiyet ve insan hayatında şiirin yeri, hizmeti hakkındaki fikrini Abay, "Bireydin kisisi ölse karalı o!"[13] (1888) (Birinin yakını ölse matemlidir o) şiirinde derinleştirir. Şair bu fikrini, çocuk doğunca kutlama merasiminde, kız evlendirirken düğün merasiminde söylenen şiirler ve adam ölünce söylenilen taziye sözleriyle ispatlayıp, hayatta sanatla bağlantısız hiç bir şeyin olmadığını gösterir. Abay'ın bu fikri, ibtidai cemiyetten bu yana sanatın insan oğlunun günlük işleriyle birlikte kullandığı manevi aleti olduğunu savunan ilgimi görüşe de uygun düşer.

Abay, Puşkin'nin[14] eserlerini uzun zamandan beri okuyup incelediği için, onları Kazakça'ya aktarma işleriyle 1889 yılında daha çok meşgul olmaya başlar. Aynı yıl içinde o, Yevgeni Onegin'den[15] parçalar halinde sekiz şiir çevirir. Bunların çoğu, Onegin[16] ile Tatyana[17] arasındaki mektuplaşmalardır. Puşkin'in eserlerini tercüme etmesi vasıtasıyla Abay, kendi fikirlerini geliştirdi ve sağlam şiirler yazdı. Onun gençlik ve aş şiirlerinde (Közimnin karası[18] /Gözümün karası; Kızarıp

---

12 Abay, Aynı eser, l.c., 63.s.

13 Abay, Aynı eser, l.c., 66.s.

14 Aleksand Sergeyeviç Puşkin (1799-1837). Ruslar'ın en büyük şairi. Modern Rus edebiyatının kurucusu sayılır. Fransız yazarlarını okumuş, onlar gibi hürriyetçi, alaycı ve dinsiz olmak istemiş; onlar gibi gezme tutkusuna kapılmıştır. Düelloda ölmüştür. Abay, Puşkin'i çok okumuş, onun bazı şiirlerini tercüme etmiştir.

15 Yevgeni Onegin. Rus edebiyatının ilk manzum romanı. Yazar Puşkin'dir. Romanın baş kahramanı köy kızı Tatyana, serbestliği ve hürriyeti arzular. Okumuş bir genç olan Onegin'e aşık olur. Fakat bu iki aşık birbirine kavuşamaz. Roman, Rus halkının hayat panoraması gibidir. Abay, Yevgeni Onegin romanındaki Onegin ve Tatyana'nın mektuplaşmalarını Kazakça'ya çevirmiştir. (Bkz. Abay. Bütün eserleri. Almatı, 1986, 2.cilt 12-28 sayfalar)

16 Yevgeni Onegin romanının baş erkek kahramanı.

17 Yevgeni Onegin romanını baş kadın kahramanı.

18 Abay, Aynı eser, l.c., 135. s.

sırlanıp[19] /Kızarıp bozarıp..) Puşkin'in tesiri açıkça görülür. Bedii arayışları neticesinde Abay, Puşkin'i tercüme etmesi sayesinde çapraz kafiyeyi (abab) düşünüp buldu.

Abay'ın kendi zamanın sevimsiz, yakışıksız manzaralarını olduğu gibi gözler önüne serip; asabi bir mizahla onları alaya alması da Rus realizminin tesiriyle olmuştur. Onun bu konuda yazılmış iki şiiri, yukarı tabakadan çıkan idarecilerin tipik yanını ortaya koyar. Bunlar, "Bolıs boldım minekı"[20] (İdareci oldum işte), "Mez boladı bolısın"[21] (Kendi kendine sevinir idarecin) şiirleridir.

Şair gelecekten emindir ve geleceğe ümitle bakar. onun kendi çevresindekilerin hiç birini beğenmemesi, geleceğe ümit ve arzu ile bakmasından olmalıdır. O, karanlığa ve bilgisizliğe şiddetle karşı çıkar; halkın menfaatlerini müdafaa eder. Kendi arzusunu halkının ümidiyle, kaygısıyla birleştirir. Eskiye karşı çıkarak, dünyanın adaletsizlikten ve gariplikl erden temizlenmesini diler.

Abay'ın bu konuyla ilgili "Al seneyin, seneyin"[22] (Güveneyim, güveneyim), "Kaytse jenil boladı jurt biylemek"[23] (Nasıl yaparsa kolay olur halkı idare etmek), "Boyı bulgan"[24] (Boyu sallanır), "Boldı da partiya"[25] (Oldı da parti), "Malga dostın munı jok"[26] (Mala dost olanın kaygısı yok), "Ölsem, ornım kara jer sız bolmay ma?"[27] (Ölsem yerim kara toprak olmaz mı?) gibi şiirlerinin onun sanat hayatında önemli bir yeri vardır.

"Boyı bulgan", cemiyette hiç bir ağırlığı olmayan, insanlık kiymeti de bulunmayan tipleri tenkit için yazılmıştır.

Şairliğinin son devirinde, Abay'ın sesini yükselterek, bu konuda daha önceden söylediklerini olgunlaştırdığını şiir, "Ölsem, ornım kara jer sız bolmay ma(1898) şiiridir. Bu şiir, mütefekkir şairin hayatında gördüklerini, başından geçen acıklı olayları anlatan ; gizli sırlarını açığa vuran eseridir. Şair, geçmişine göz atar; ağır, azaplı ve meşakkatlı hayat yolunu hatırlar. Bunların, geleceğe ders olacağını

---

19 Abay, Aynı eser, 1.c., 133.s.
20 Abay, Aynı eser, 1.c., 76.s.
21 Abay, Aynı eser, 1.c., 81.s.
22 Abay, 2.c., 31.s. (Lermontov'dan tercüme).
23 Abay, 2.c., 37.s. (Lermontov'dan tercüme)
24 Abay, Aynı eser, 1.c., 153.s.
25 Abay, Aynı eser, 1.c., 222.s.
26 Abay, Aynı eser, 1.c., 198.s.
27 Abay, Aynı eser, 1.c., 226.s.

düşünür. Kendi halkının istikbaline tam bir inançla inanan şair, tarihte silinmez izler bıraktığını düşünerek mutlu olur. Şair, gelecek nesillerle söyleşerek onlara derdini, sırrını anlatır.

Bu mısralarda, yeni nesillerin ve gençlerin, şairin adalet için mücadele ettiğini anlayacağına dair ümit açıkça görülür. Abay onlara, kendi devrinin özelliklerini de, zorluklarını da hatırlatır. Nadanlığın yenilip, insanlığın üstünlük kazanacağı zamanda böylece işaret eder.

Bu sebepten ölüm hakkında yazılan şiir, kaygı ve üzüntüyle bitmez; güzel bir nükteyle sona erer. Şair, sırrını halka yayan şiirine dair söz söyler. "Könil kusı kuykıljır şartarapka"[28] (Gönül kuşu öter her tarafa). "Kulaktan kirip, boydı alar"[29]. (Kulaktan girip vücudu sarar) şiirlerini Abay, sanatın içtimai gücünü, insan hayatındaki hizmetini geniş olarak göstermek için yazmıştır. Bu meseleye değinince şair, kendisinin edebiyat hakkındaki fikirlerini de söyler; edebiyatın müzikle münasebetini anlatır. Edebiyat gibi sanatın da halka ait olduğunu gösterir. Böylece, bunların hepsine aynı gözle bakarak, edebiyat ile sanatın cemiyet ve insan hayatındaki rolüyle ilgili estetik görüşünü kalıplaştırır.

Abay, Kazaklar'ın şiir kuruluşuna da birçok yenilikler getiren şairdir. Abay'a kadarki Kazak şiirinin, hece bakımından ele alındığı zaman, "kayım ölen" (şarkı şeklinde karşılıklı olarak söylenen şiir) ile "terme" (dombıra eşliğinde söylenen didaktik şiir), "jır" (destan) türünde (11 ve 7 hece olup) iki ölçüden ibaret olduğu görülür. Kafiye bakımından ise dört çeşit idi: Kara ölen (halk şiiri) kafiyesi (aabb), şubırtpalı (düz) kafiye (aaaaaab), erikti (serbest) kafiye ve kezekti (çapraz) kafiye (ababab...).

Abay, şiire hem dörtlük bakımından, hem de durak ve kafiye bakımından eski kara ölende de, kayım ölen ile terme de bulunmayan bir çok yenilikler getirdi.

Abay'ın kafiye kuruluşuna getirdiği yenilikler; kezekti kafiye (ab ab ab...), ikiz kafiye (aa bb...), aralas (karışık) kafiye olmak üzere üçe ayrılır. Ölçü bakımından olsun, durak bakımından olsun en çok kullandığı, karışık heceli ikiz kafiye ile karışık gelen kafiyelerdir. Bunların kendi aralarında birbirinden farklı bir çok türü vardır. Abay, şiire sadece şiir kuruluşuyla ilgili değil, bütün meselelerle ilgili yenilikler getirdi. Konu, fikir, mazmun açılarından baktığımız zaman da onun şiirlerinde bir çok yeniliğin olduğunu görürüz.

---

28 Abay, Aynı eser, 1.c., 203.s.
29 Abay, Aynı eser, 1.c., 220.s.

Abay, eserlerini temiz halk diliyle yazdı. Şiire gerekli bütün güzel sözleri, gıdayı, süslü tabloları halk dilinden aldı. Böylece, dili bozanlarla mücadele etti.

Abay'ın şiirlerinde mukayese ve benzetmeye çok rastlanır. Bu iki sanat da, şairin severek kullandığı söz sanatlarıdır. Abay'ın yine çok kullandığı bir usul de teşhis ve intaktır.

Abay'ın şiirlerinde figürlerin de her türlü güzel örneklerini bulmak mümkündür. Onun geliştirdiği örnekler, kendisinden önceki örneklerden farklıdır. Bu figürler, insan psikolojisini; insanın üzüntüsünü, sevincini anlatmada kullanılır. Şair, insanın ruh hallerini; insan ruhundaki iniş ve çıkışları anlatan şiirlerinde abartma ve benzetme sanatlarından çok faydalanır.

Abay'ın şiir dilinden söz edilince özellikle dikkati çeken şey, tezattır. Bu söz sanatına, halk destanlarında da, halk masallarında da, sıradan şiirlerde de çok rastlanır. Halk şairleri bu sanatı, insanın ruhi ve fiziki portresini çizerken ustaca kullanmışlardır. Abay, bu sanatı geliştirip ilerletti.

Böylece Abay'ın şiir dili, zenginliği ve örneklerinin bolluğu ile yazılı edebiyat dilinin esası oldu. Abay bu noktaya, halkın söz hazinesinden faydalanarak ve onu geliştirerek ulaştı.

Abay'ın üç poemi vardır: "Mesgut"[30] (Mesut), "Eskendir"[31] (İskender) ve "Azim engimesi"[32] (Azim hikayesi). Son poem bitmemiştir. Poemler, Doğu halklarının efsane, masal temasına uygun ve destan şeklinde yazılmıştır. Vakaları küçüktür. Şair efsaneleri, genellikle kendisine gerekli olan terbiyevi fikir ve maksatlara uydurarak, halka örnek yapmayı düşünmüştür.

"Mesgut" poemini abay, Mesgut(Mesut) isimli kahramanın hal ve hareketleri üzerine kurar. Onu, aklı ve feraseti denk bir insan olarak tasvir eder. Onun ahlakını, insanlığını halka örnek olması için geniş olarak anlatır. Poemin ana fikrinde, kadını cemiyetin erkeklerle eşit bir üyesi olarak tanıtma; onun içtimai hayattaki yerini tesbit etme konusuna çokça ağırlık verir.

"Azim engimesi", Bin Bir Gece Masalları'ndan alınan bir vakanın şiirle yeniden yazılmasından doğmuştur. Bu poemde, insanları zalimce aldatan kişilerin kötü ahlakları tenkit edilir. "Eskendir" poemi, Şark'ta "İskender-i Zulkarney" adıyla tanınan, meşhur kumandan Makedonyalı İskender'in hayatıyla ilgili

---

30 Abay, Aynı eser, 1.c., 268.c.
31 Abay, Aynı eser, 1.c., 263.c.
32 Abay, Aynı eser, 1.c., 274.c.

efsaneler esas alınarak yazılmıştır. İskender temasını, Avrupa şairlerinin yanında, Şark'ın Firdevsi, Nizami, Nevayi, Cami gibi şairleri de işlemiştir.

Abay bu temayı, önceki örneklerden hiç birine benzetmeyerek kendine has bir tarzda terennüm etmiştir. Şair, İskender'le ilgili biyografik belgelerden de faydalanarak, onun dünyayı zorbalıkla hakimiyeti altına alma siyasetini tenkit eder. Buna bağlı olarak poeme, gençliğinde İskender'in terbiyecisi ve hocası olan alim, filozof Aristo'yu da girdirir.

Poem, adalet ile zulmün mücadelesi üzerine kurulmuştur.

Bedii nesir, Kazak yazılı edebiyatı tarihinde Ibıray Altınsarı[33] ile başlar. İçtimai makaleciliğin temelini atan Şokan Velihan'dır[34]. Fakat bunu, Şokan'dan sonra geliştiren Abay olmuştur. Abay'ın nesirleri, sadece bedii söz değil; hikemi sözler, ilmi. felsefi eserlerdir. Bu şekilde o, fikirlerini ve dünya görüşünü nesir yoluyla da gelecek nesillere aktarmıştır. "Yedinci"[35] , "On Dokuzuncu"[36], "Otuz Birinci"[37] sözlerinde Abay, eğitim ve öğretimle ilgili fikirlerini de ortaya koyar.

Abay'ın nesirlerinin sayısı elliye yakındır. Bu nesirlerin her biri, şairin kendi devrinde, içtimai hayatın karışık meselelerine tahsis edilmiştir. Bazı nesirler konuları bakımından, bazıları da mazmunları bakımından birbirini tamamlar.

---

[33] Ibıray Altınsarı (1841-1889) Kazak aydını. Şair, yazar, eğitimci. Çarlık Rusyası devrinde Kazak halkını eğitmek için mektepler açılması işinde çok büyük rolü olmuştur. Çarlık Rusyasının ajanı Yahudi asıllı Prof.Nikolay İlminski'nin tesirinde kalarak arab Alfabesi'nin değiştirilmesi fikrini ilk defa ortaya atmıştır. Kazak yazılı edebiyat dilinin kurucularından birisi olduğu için ismi her zaman Abay'la birlikte zikredilir.

[34] Şokan Velihan (1835-1865). Etnograf, folklorcu, eğitimci, alim. Kazak folkloru, etnografyası ve tarihi ile ilgili araştırmalar yapmıştır. Rus ordusunda subay olarak çalışmış; Kazaklar'ın rus kültürünü ve medeniyetini öğrenmesinin zarureti üzerinde durmuştur.

[35] Abay, Aynı eser, l.c., 103. s.

[36] Abay, Aynı eser, l.c., 114.s.

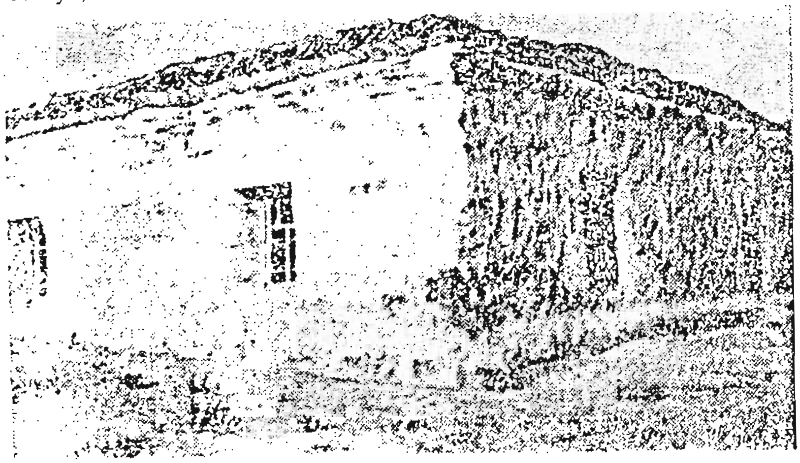
[37] Abay, Aynı eser, l.c., 128.s.

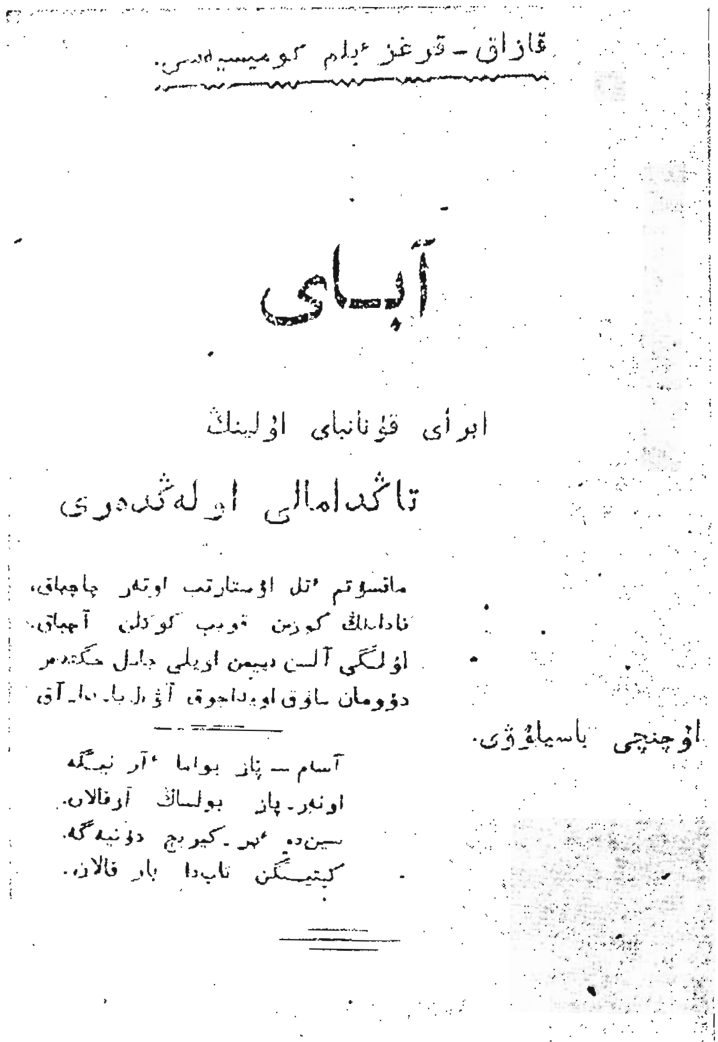
Abay (İbrahim) Kunanbayulı (1845-1904)

Abay'ın âilesi ile çektirmiş olduğu son fotoğrafı (1903).
Ön sıradakiler(soldan sağa doğru): Abay'ın torunu Bekiyzat(Akılbay'ın kızı), Abay'ın büyük oğlu Tuvragul, Akılbay'ın ortanca çocuğu Avbakir(Ebubekir). İkinci sıradakiler(soldan sağa): Abay, Abay'ın hanımı Erkejan, Abay'ın gelini Kemaliye(Ebubekir'in hanımı). En Arkadaki: Abayın en küçük çocuğu Magaviya (Muaviye)

Abay'ın Jiydebay'daki kışlık evi.

قازاق - قرغز بلم كوميسياسى.

آباي

ابراى قونانباى اولينك

تاڭداماڵى اولەڭدەرى

ماقسوتم تل اوستارتب اوتەر جاچماق،
نادانلك كورمن توبب كوڭلى آچماق.
اولگى آلسن ديمين اويلى جاس جگتەر
دومان ساوق اويداجوق آق باسا آق

آسام - پاز بولما آر نيگه
اونەر - پاز بولساڭ آرقالان.
سين ده بر - كيربج دونيەگه.
كيتيكگن تاپدا بار قالان.

اوچنچى باسيلوى.

Abay'ın 1922 yılında Taşkent'te basılan şiir kitabının kapağı: Abay Ibıray (İbrahim) Kunanbayulının Tandamalı Ölenderı. (Abay İbrahim Kunanbayulı'nın Seçme Şiirleri)

آبای (ایبراهیم) قونانبای اوغلی‌نینک اومری

Abay'ın 1909 yılında Peterburg'ta Kekitay tarafından bastırılan şiir kitabının bir sayfası

Его превосходительству Господину
Семипалатинскому военному губернатору

Нифонта Долгополова

П р о ш е н и е.

Здоровье мое крайне расстроено от стоявшей лихорадкой и грудной болезнью, мне для поправления его необходимо выехать из города не меньше месяца в степь, для пользования кумысом и чистым воздухом. Вследствие чего, я всепокорнейше прошу вас, ваше превосходительство, разрешить мне поездку в Чингизскую волость в аул Кунанбая Ускунбаева впредь до 15 августа.

Семипалатинск, 4 июня 1885 года. Н.Долгополов.

Секретно. 168.

Отд.распоряд.
Стол I.
11 июня 1885г.
№ 260.
от губернатора.

Г.Семипалатинскому полицмейстеру.

Вследствие ходатайства административно-ссыльного Нифонта Долгополова, изложенного в поданном им мне прошении от 4 го июня, прошу ваше высокоблагородие выдать этому поднадзорному проходное свидетельство на проезд в аул киргиза Кунанбая Ускунбаева, Чингизской волости, Семипалатинского уезда, куда он мною уволен для пользования кумысом по 15 августа с.г.

Об учреждении за ним там полицейского надзора мною вместе с сим предложено г.и.д. Семипалатинского уезда.

№ 261. г.и.д. Семипалатинского уездного начальника.

Разрешив состоящему под надзором полиции в гор.Семипалатинске административно-ссыльному Нифонту Долгополову отпуск по 15 августа сего года, в аул киргиза Кунанбая Ускунбаева, Чингизской волости, для пользования кумысом, уведомляю об этом ваше высокоблагородие для сведения и надлежащего распоряжения об учреждении за Долгополовым в означенной местности полицейского надзора.

Подписал ген.-лейт. - Цеклинский.

Dolgopolov'un Abay'ın köyüne gittiğine dâir Rusça belge.